

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Ваньковича Данила Володимировича

на тему: «*Теоретико-методологічні засади та механізм реалізації фінансової політики в Україні*», представлену на здобуття

наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Актуальність теми дослідження. Функціонування фінансової системи держави, що спрямоване на вирішення певних завдань, які стоять перед суспільством, діалектично поєднує в собі об'єктивну та суб'єктивну сторони. Об'єктивність визначається сутнісним наповненням фінансів як економічної категорії, яким притаманні певні функції та ознаки. Водночас функції фінансів реалізуються не автоматично самі по собі, а на основі вироблення й реалізації певної фінансової політики, яка характеризує діяльність окремих суб'єктів фінансових відносин, насамперед держави, щодо організації функціонування фінансової системи. У цьому полягає суб'єктивна сторона фінансів, яка завжди відображає конкретні проблеми та завдання суспільного розвитку у відповідний історичний період. Саме цим завданням підпорядковуються і організація фінансових відносин у суспільстві, і процеси руху й розміщення фінансових ресурсів та ціноутворення на них, і пропорції між їх централізацією та децентралізацією, і порядок формування, розподілу та перерозподілу доходів, і спрямованість витрат економічних агентів, і структурне співвідношення між окремими сферами та ланками фінансової системи та характер взаємовідносин між ними, і пропорції між індивідуальним та суспільним споживанням тощо. При цьому можлива практично безмежна кількість варіантів організації фінансових відносин і фінансової діяльності в країні, з яких необхідно вибрати власне той, який найбільше підходить на даний час. Вибір цих варіантів, пошук найоптимальнішого з них і становить основу фінансової політики, яку здійснює держава.

Новітні виклики фінансової глобалізації, загострення соціально-економічних проблем (у тому числі й агресія Росії) та необхідність подолання

Загальна канцелярія	
ЛНУ імені Івана Франка	
Вхідний №	354
« 10 »	04 2015 р.

наслідків світової економічної кризи значно ускладнюють прийняття рішень у сфері фінансової політики. Світ стає глобалізованим середовищем, а фінансовий капітал – найбільш глобалізованим економічним ресурсом. Темпи його руху значно перевищують динаміку світового виробництва і торгівлі, що характеризується появою нових тенденцій та процесів, які зумовлюють суттєві зрушення як в економіці окремих країн, так і в світовому господарстві в цілому. В цих умовах випробувані на практиці кейнсіанські чи монетаристські концепції державного регулювання соціально-економічного розвитку за допомогою фінансового інструментарію або не дають належних результатів, або й взагалі не спрацьовують. Світова фінансова наука стоїть перед необхідністю розробки нових концептуальних підходів до системи макроекономічного регулювання, що й обумовлює актуальність всебічного дослідження теоретико-методологічних засад та механізму реалізації фінансової політики держави, яким присвячена дана дисертаційна робота, виконана згідно плану науково-дослідної роботи кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту Львівського національного університету імені Івана Франка за темою «Фінансові стратегії розвитку економіки України» (реєстраційний номер 0112U004029).

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Вивчення дисертаційної роботи, автореферату та публікацій за темою дисертації дозволяє зробити висновок, що наукові результати у цілому є належним чином обґрунтованими, логічними й достовірними. Вони отримані на основі використання сучасних прийомів та методів наукових досліджень економічних явищ – аналізу та синтезу, конкретизації та абстрагування, статистичних і графічних узагальнень. Особливо слід відзначити широке використання методів економіко-математичного моделювання. Автором опрацьовані праці провідних вітчизняних і зарубіжних вчених з питань вироблення та реалізації фінансової політики, проаналізовані вітчизняні законодавчі та нормативні акти, статистичні матеріали. Архітекtonіка роботи має логічну структуру, її окремі розділи доповнюють, розвивають та поступово вирішують поставлені здобувачем завдання, що створює у підсумку цілісну

картину системного дослідження складних процесів фінансового регулювання соціально-економічного розвитку.

Інформаційною базою дисертаційного дослідження стали законодавчі та нормативно-правові акти України й міжнародних фінансових організацій, інформаційно-аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Національного банку України, Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, Міністерства соціальної політики України, Державної служби статистики України, Рахункової палати України, Державної казначейської служби України, інших органів державної влади та управління, міжнародних фінансових організацій, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних фахівців.

В основу дисертаційного дослідження покладено обґрунтування концептуальних теоретико-методологічних засад вироблення й реалізації фінансової політики. Насамперед автор здійснює систематизацію існуючих підходів до розуміння змісту, структури та функціонального призначення фінансової політики, що дало змогу критично переосмислити змістовне наповнення даного поняття. В дисертації поглиблено розуміння фінансової політики як діяльності, що межує з творчістю, і запропонувати її тлумачення як реакції її організаторів на нелінійні процеси у відкритій соціально-економічній системі, яка вирішує проблему стабілізації структурних зсувів, компенсації, нейтралізації «шкідливих» (з погляду системної стійкості) коливань, створення додаткових гарантій збереження темпів зростання, повного виконання державних цільових програм соціально-економічного розвитку. Запропоновано новий теоретико-методологічний підхід до структуризації фінансової політики, що ґрунтується на генетичному підході до побудови терміносистеми дослідження, розгляді фінансового механізму як множини інструментів реалізації фінансової політики. Проведене дослідження дозволило автору обґрунтувати висновок про те, що теоретичним підґрунтям формування та реалізації фінансової політики є фінансові концепції (концепції державних фінансів), які є невід'ємними частинами тих чи інших економічних теорій. З врахуванням цього вагомим науковим результатом є визначення, на базі когнітивної концепції

трансцендентального реалізму, місця фінансової політики в системі економічної науки як методології, що пов'язує в єдине ціле фінансову теорію, фінансову феноменологію, фінансову статистику та економетрику (с. 30-38). Вагомим науковим результатом є обґрунтування суперечливості фінансових відносин на базі теорії конфліктології (с. 40-45). Саме нерозуміння суперечливості будь-яких заходів у сфері фінансів веде до неврахування інтересів окремих суб'єктів, що зводить нанівець найкращі задуми та починання.

Вагомим науковим результатом дисертаційного дослідження є обґрунтування методологічних засад реалізації фінансової політики. Запропоновано розширити розуміння методології шляхом розгляду не лише методів, але і цілей, мотивів та результатів фінансової діяльності (с. 65-80). Вважаємо, що таке трактування вкрай важливе для фінансової політики, яка являє собою не просто діяльність держави у сфері фінансів, а сукупність дій і заходів, спрямованих на вирішення певних завдань та досягнення відповідних цілей. Саме за отриманими результатами має оцінюватися її ефективність, а не за задумами та їх оригінальністю. На жаль до цього часу в нашій країні практично відсутня оцінка результатів тієї чи іншої політики. У цьому контексті заслуговує на увагу побудована автором піраміда фінансових потреб держави (с. 91-95), що пояснює домінування фіскалізму у податковій політиці в Україні, та визначення структурних компонентів фінансової політики як системи фінансової діяльності, зокрема розкриття сутності фінансової безпеки держави в середовищі реалізації фінансової політики та вирішення проблеми суб'єктивізму в її оцінці (с. 96-100).

Достатньо обґрунтованими є науково-методичні рекомендації з дослідження механізму реалізації фінансової політики та діагностики його результативності (с. 132-147). Механізм фінансового забезпечення здобувач розглядає й діагностує в контексті бюджетної політики, а фінансове регулювання через призму податкової політики. З метою оцінки регуляторного потенціалу податкової політики в роботі використано інструментарій диференціального числення, що дало змогу запропонувати науково-методичний підхід до визначення максимуму функції, що описує залежність між податковим навантаженням та темпами економічного

зростання і визначити необхідність та напрями коригування ефективних податкових ставок в Україні (с. 150-155). Аргументованим у контексті підвищення ефективності бюджетної політики є розроблений та апробований автором науково-методичних підхід до визначення межі державного перерозподілу, який здійснюється шляхом моделювання динамічних процесів з ефектом насичення (с. 170-175). Важливим науковим результатом є проведена автором оцінка компліментарності інструментарію бюджетно-податкової та грошово-кредитної політики макроекономічного регулювання з метою забезпечення конкурентоспроможності національної економіки України.

В дисертаційній роботі усебічно досліджено цільову ефективність фінансової політики на окремих етапах розвитку фінансової системи України, в результаті чого виявлено ключові проблеми її реалізації та з'ясовано доміанти вітчизняної фінансової політики на сучасному етапі постіндустріальних трансформацій. Вважаємо аргументованою позицію автора щодо оцінки заходів із подальшого зниження податкового навантаження. Як справедливо зазначається в роботі, «в умовах недосконалих ринкових механізмів соціально-економічної організації суспільного розвитку України звуження рамок податкової експансії фіску без підвищення її ефективності спричинило б не стільки прискорення відтворювальних процесів, скільки поглиблення їх диспропорцій зі зменшенням (незначним зростанням податкових надходжень»(с. 243). Обґрунтовано та успішно апробовано апарат кореляційно-регресійного моделювання для проведення аналізу взаємозв'язку видатків зведеного бюджету та зміни загальної факторної продуктивності, зростання якої розглядається як передумова економічного та соціального успіху будь-якої країни (с. 256-266). В роботі удосконалено інструментарій оцінки результативності фінансової політики, що засновується на використанні процедури верифікації фінансових планів і дає змогу обґрунтувати необхідність активності суб'єкту реалізації фінансової політики з метою досягнення стратегічних цілей соціально-економічного розвитку(с. 267-275).

В процесі дослідження потенціалу фінансового впливу на розвиток вітчизняної економічної системи визначено можливості удосконалення механізму реалізації фінансової політики та розкрито інноваційні імперативи фінансової політики України в умовах євроінтеграції. Логічними та переконливими, зважаючи на останні тенденції, є аргументи про те, що основними імперативами соціально-економічного розвитку України на початку XXI століття, поряд з достатніми обсягами фінансових ресурсів та інноваціями, є соціальна спрямованість економіки із забезпеченням соціального партнерства, справедливий розподіл матеріальних благ, покращення якості життя населення. У контексті розроблення ефективного комплексу механізмів фінансового забезпечення соціальних виплат населенню визначено такі пріоритетні напрями: створення єдиної нормативної бази заходів соціальної підтримки; розроблення та реалізація відповідних концептуальних підходів та порядку соціальних виплат на основі добровільності, персоніфікації, запровадження жорсткого фінансового контролю соціальних виплат (с. 290-316). Обґрунтованим є висновок автора про те, що в умовах платіжної кризи та значної дебіторської заборгованості амортизаційна політика не може розглядатися в ролі інструменту фінансового регулювання. Необхідно також відзначити пропозиції автора щодо цільової орієнтації регіональної інвестиційної політики держави, а також обґрунтування необхідності забезпечення прозорості державних фінансів з метою підвищення результативності фінансової політики в Україні (с. 318-330).

Наукова і практична значимість одержаних результатів. Серед найбільш вагомих результатів дисертаційної роботи, що визначають її *наукову новизну*, слід відзначити наступні:

уперше:

- запропоновано концепцію соціалізації фінансової політики в Україні, яка ґрунтується на необхідності збільшення частки оплати праці в структурі доходів населення, зменшення майнової нерівності, здійснення соціальних інвестицій та спрямована на забезпечення підвищення конкурентоспроможності особистості й суспільства в цілому;

- розроблено науково-методичний підхід щодо дослідження величини граничної частки перерозподілу валового внутрішнього продукту (соціальних видатків зведеного бюджету) через зведений бюджет України за допомогою функції Перла-Ріда (логістичної кривої), що дало змогу визначити межі перерозподільної активності держави під час реалізації бюджетної політики;

- обґрунтовано напрями удосконалення податкової політики в контексті регулювання фіскального навантаження на основі застосування інструментарію диференціального числення;

удосконалено:

- теоретико-методологічні положення щодо економічного змісту поняття «фінансова політика» як творчої діяльності, а саме – реагування її організаторів на нелінійні процеси у відкритій соціально-економічній системі, вирішення проблеми стабілізації структурних зсувів, компенсації, нейтралізації шкідливих коливань, створення додаткових гарантій збереження темпів зростання, повного виконання державних цільових програм соціально-економічного розвитку;

одержали подальший розвиток:

- обґрунтування інструментарію оцінки результативності фінансової політики, а саме – використання процедури верифікації фінансових планів для оцінки активності суб'єктів, які реалізують фінансову політику та внесення коректив щодо підвищення ефективності державного управління в цілому;

- емпіричні оцінки взаємозв'язку показників обсягу інвестицій в основний капітал за рахунок коштів державного бюджету та критеріїв їхнього регіонального розподілу (ефективності освоєння інвестицій, рівності регіонів, забезпеченості основним капіталом та стабільності інвестування). Це дало змогу розробити практичні рекомендації щодо удосконалення державної інвестиційної політики в Україні;

- теоретико-методологічні підходи до обґрунтування впливу видатків зведеного бюджету та їх структури на загальну факторну продуктивність, оцінки компліментарності бюджетно-податкової та грошово-кредитної політик як інструментів макроекономічного регулювання та їх впливу на

конкурентоспроможність вітчизняної економіки з використанням кореляційно-регресійного аналізу та економіко-математичного моделювання. За результатами розрахунків уточнено причинно-наслідкові зв'язки між досліджуваними параметрами та виявлено нові закономірності впливу фінансової політики на динаміку соціально-економічного розвитку України.

Практична цінність результатів дисертаційного дослідження полягає в тому, що теоретико-методологічні положення, висновки і практичні рекомендації автора, що спрямовані на підвищення ефективності фінансової політики використані в діяльності Міністерства фінансів України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства соціальної політики, Урядового уповноваженого з питань співробітництва з Російською Федерацією, державами учасницями Співдружності незалежних держав, Євразійського економічного співтовариства та іншими регіональними об'єднаннями, Головного фінансового управління Львівської обласної державної адміністрації, Головного управління економіки та промислової політики Львівської обласної державної адміністрації, Територіального управління Рахункової Палати по Львівській, Волинській, Рівненській, Тернопільській, Івано-Франківській та Закарпатській областях, що підтверджено відповідними довідками.

Теоретико-методичні положення та результати наукового дослідження дисертанта використовуються у навчальному процесі кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту, а також Інституту післядипломної освіти та доуніверситетської підготовки Львівського національного університету імені Івана Франка для розроблення методичного забезпечення і викладання навчальних дисциплін: «Інвестування», «Стратегічне управління фінансами», «Податкова політика», «Бюджетний менеджмент».

Повнота висвітлення положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Наукові положення, висновки та практичні рекомендації дисертаційної роботи достатньо повно висвітлені у наукових публікаціях здобувача, загальна кількість яких складає 52 найменування, з яких 1 одноосібна монографія (20,37 др. арк.) й участь в 2 колективних монографіях та в 1

підручнику і 1 навчальному посібнику, 28 статей у фахових наукових виданнях, у тому числі 4 статті у виданнях, що включені до наукометричних баз, 19 публікацій в інших виданнях. Наукові публікації відповідають встановленим вимогам.

Результати дисертаційного дослідження були оприлюднені та отримали схвальні відгуки на 19 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах, що підтверджується опублікованими тезами доповідей.

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації й достатньо повно розкриває її.

Зауваження до дисертаційної роботи. В дисертаційній роботі є окремі положення, що мають дискусійний характер чи потребують додаткового уточнення й аргументації:

1. Навряд чи можна віднести до рубрики «вперше» пункт наукової новизни щодо виділення двох складових реалізації фінансової політики – фінансове забезпечення і фінансове регулювання. Такий підхід до структуризації механізму реалізації фінансової політики був започаткований ще у кінці 80-х років минулого століття і наразі його підтримує значна кількість науковців.

2. Не завжди чітко видно позицію автора з окремих ключових питань, яку замінюють посилання на інших науковців без обґрунтування власної точки зору. Так, досліджуючи складові фінансової політики, дисертант на рис. 1.2 (с. 22) наводить, як він вказує, «один із можливих варіантів складових фінансової політики». При цьому зазначено, що інші варіанти подані у додатку 2. З нашої точки зору, без чіткої структуризації фінансової політики її подальше дослідження суттєво ускладнено, а тому варто було б визначити й обґрунтувати авторську позицію щодо її складових. Також автор наводить й інші схеми (рис. 3.1 – 143, рис. 3.4 – с. 149, рис.3.5 – с. 150, 3.8 – с. 157), які запозичені у інших науковців, не даючи хоча б пояснення стосовно власної позиції. Окремі рисунки, наприклад, 3.6 (с. 154), 3.8 (с. 157) не мають посилань.

3. Досить суперечливим є виділення функцій фінансової політики (с. 27-28). З позицій економічної науки, функції притаманні окремим категоріям, у т.ч. і фінансам, які є об'єктивним суспільним явищем. Функції фінансів є відображенням їх суспільного призначення. Наукова дискусія з приводу виділення функцій фінансів триває до цього часу. Фінансова ж політика відображає суб'єктивну сторону функціонування фінансів, тобто реалізації на практиці їх функцій. Відповідно, виділення функцій на функції є досить сумнівним. Стосовно виділених здобувачем функцій (регламентувальна, світоглядна, методологічна, координаційно-коригувальна, мобілізаційна, організаційна, прогностична) теж виникає багато запитань. Наприклад, організаційна – це функція фінансової політики, чи органів управління фінансами?

4. Зміст підрозділу 1.2 «Фінансова політика в системі економічної науки» не відповідає його змісту. Сама по собі така постановка питання є досить некоректною. Відповідно, цілком аргументовано розглядаються питання ролі і місця фінансів в економічній науці.

5. Важливим й оригінальним підходом до дослідження проблематики фінансової політики є виділення її компонентів (підрозділ 2.2). Але чіткого систематизованого переліку цих компонентів не наведено. Автором наведено піраміду потреб фінансової політики (рис. 2.2 – с. 94), але незрозуміло, чи є це одним із її компонентів.

6. Мають місце певні диспропорції у структурній будові дисертаційної роботи – окремі підрозділи за обсягом досить незначні: 4.3 – 10 сторінок; 5.3 – 6 сторінок.

7. Хоча метою дисертаційної роботи визначено як поглиблення існуючих і розроблення нових теоретико-методологічних засад фінансової політики, так і обґрунтування рекомендацій щодо підвищення результативності механізму її реалізації в Україні, у висновках до роботи усього чотири пункти з тринадцяти (8, 9, 12, 13) стосуються безпосередньо нашої держави, а інші носять загальний характер. Безумовно, вони важливі і для України, але фінансова політика завжди є

відображенням конкретних завдань розвитку конкретної країни і тому бажано було б висновки більше ув'язати із проблематикою нашої держави.

Загальний висновок. У цілому дисертаційна робота Ваньковича Д. В. є самостійним, логічно побудованим, завершеним науковим дослідженням, в якому отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливу наукову проблему – розроблення теоретико-методологічних засад вироблення та реалізації фінансової політики в Україні. Дисертації притаманна наукова новизна і практична значимість. Висловлені у відгуку зауваження не впливають на її загальну позитивну оцінку.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що за своїм змістом, оформленням, актуальністю, глибиною вирішення наукових проблем, теоретичним і практичним значенням одержаних результатів дисертація «Теоретико-методологічні засади та механізм реалізації фінансової політики в Україні» відповідає вимогам Міністерства освіти і науки України, зокрема п. п. 9, 10, 12, 13, 14 "Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника", затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, що висуваються до докторських дисертацій, а її автор, Ванькович Данило Володимирович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Офіційний опонент:
професор кафедри фінансів ДВНЗ
«Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
доктор економічних наук, професор

Опарін В.М.

